

İNKLUZİV TƏHSİLDƏN İNKLUZİV CƏMİYYƏTƏ

Mətanət Cümşüd qızı Rəhimova

ADPU Şamaxı filialı

hekimimetanet@gmail.com

Xülasə

Məqalə əliliyi olan uşaqların cəmiyyətə inteqrasiyasında inklüziv təhsilin rolunun öyrənilməsinə həsr edilmişdir. Əliliyi olan uşaqların cəmiyyətə inteqrasiyası təhsilin mövcudluğu və keyfiyyəti ilə ayrılmaz şəkildə bağlıdır. Əliliyi olan uşaqlara və digər uşaqlara birlikdə dərs demək çox mürəkkəb və vaxt aparan bir prosesdir. Bununla yanaşı, həm əliliyi olan, həm də əliliyi olmayan insanlar üçün inklüziv təhsilin bir çox faydaları vardır. Məqalədə o da qeyd olunur ki, Inklüzivlik əliliyi olan uşaqların uğurlu cəmiyyətə inteqrasiyasına kömək edir.

Açar sözlər: inteqrasiya, konvensiya, inklüziv təhsil, kurikulum.

Summary

The article is devoted to the study of the role of inclusive education in the integration of children with disabilities into society. The integration of children with disabilities into society is inextricably linked to the availability and quality of education. Teaching children with disabilities and other children together is a complex and time-consuming process. However, there are many benefits to inclusive education for both people with and without disabilities. The article also notes that inclusion helps children with disabilities integrate into a successful society.

Key words: inclusive education, integration, convention, curriculum.

Bir çox müəllimlər “İnklüzিয়া” və, “İnteqrasiya” sözlərini eyni mənalı termin kimi qəbul edirək istifadə edirlər. İnklüzিয়া bütün uşaqların istisnasız olaraq ümumtəhsil sisteminə daxil edilməsini nəzərdə tutur. “İnklüzিয়া” latın sözü olub daxil oluram, “İnteqrasiya” isə yunan sözü olub bərpa olunma mənasını verir. Hər iki söz bir-birinin əvəzinə çox tez-tez istifadə olunan terminlərdir. Beləliklə, müxtəlif xüsusiyyətləri olan uşaqların cəmiyyətə xüsusi uyğunlaşmasına ehtiyac olduğu ortaya çıxır.[2]. Inklüziv təhsil həm də ümumtəhsilin inkişafı prosesidir. Təhsilin bütün uşaqların müxtəlif ehtiyaclarının ödənilməsi baxımından hamı üçün əlçatan olmasını nəzərdə tutur. Bu xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların da təhsil almasını təmin edir. Bununla da inklüzিয়া əliliyi olan və olmayan uşaqların, müxtəlif təhsil ehtiyacları olan şagirdlərin, bir sözlə, hər kəsin cəmiyyətə inteqrasiya olunmasını təmin edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, dünyanın bir çox ölkələrində (Böyük Britaniya, ABŞ, İsveçrə, Almaniya və s.) xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar digər yaşlıları ilə birlikdə ümumtəhsil məktəblərində təhsil

alır və məktəbəqədər təhsil müəssisələrinə gedirlər. İnküziv təhsilin inkişafı dünyanın bir çox ölkələrinin təhsil siyasətinin əsas prioritetlərindəndir və ümumiyyətlə, hər hansı bir ölkənin təhsil sisteminin beynəlxalq prinsip və standartlara uyğunlaşdırılması məqsədini daşıyır.

Müasir dövrdə inküziv təhsil dedikdə uşaqların məktəbəqədər müəssisələrdə, orta təhsil məktəblərində dərs alması prosesi nəzərdə tutulur ki, bunun dabir çox xüsusi tələbləri var. Təlim metodikasına müvafiq olaraq inküziv təhsil uşaqlara qarşı hər hansı formada ayrı-seçkilik edilməsinin qarşısını alır, müxtəlif əlillikləri olan uşaqlara mükəmməl şəkildə təhsil almaq, uğur qazanmaq imkanı verir. Onun əsas vəzifəsi cəmiyyətdən təcrid olunmuş insanların cəmiyyətə inteqrasiyası və peşə hazırlığı üçün sərhəd tanımayan mühitin yaradılmasıdır. Ümumiyyətlə, inteqrasiya iki tərəfli prosesdir: bir tərəfdən insan özü cəmiyyət həyatına inteqrasiya etməyə çalışmalıdır, digər tərəfdən cəmiyyət uğurlu sosial inteqrasiyanı təşviq edən tədbirlər görməlidir.

Bildiyimiz kimi, İnküziv təhsil anlayışı insan hüquqları prinsipinə əsaslanır. İnsan Hüquqları Konvensiyasına görə, dövlətlər elə bir təhsil sistemi qurmalıdır ki, təhsil alma hüququ hər bir uşağa şamil edilsin. Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları Konvensiyasını 1992-ci ildə imzalayıb və respublikamızda yaşayan hər bir uşağın təhsil alma hüququnu qorumağı öz üzərinə götürmüşdür. “2018–2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inküziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı” da məhz bu sahənin inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutmuşdur. Proqrama əsasən tərtib olunan Tədbirlər planına uyğun olaraq, normativ hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi, pedaqoji kadrların hazırlanması, bütün uşaqların təhsilə cəlb olunması üçün təbliğat və ictimai maarifləndirmə işləri həyata keçirilir. [1]

Bundan əlavə, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən müxtəlif səbəblərdən cəmiyyətin diqqətindən kənarda qalan uşaqların təhsilinin təşkili, onların təhsil aldığı müəssisələrin maddi-texniki və tədris bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində məqsədyönlü işlər görülmüşdür.

İnküziya sahəsində araşdırmalar qeyd edir ki, cəmiyyət əlilliyi olan uşaqların assimilyasiyasına neytral və ya passiv-mərhəmət mövqeyi nümayiş etdirir, belə uşaqların çətinlikləri ətrafdakılar tərəfindən mühitin öhdəliyi kimi deyil, uşaqların öz çətinlikləri kimi qəbul edilir. Cəmiyyətdə əlilliyi olan uşaqları əhatə edən əksəriyyət onlara qarşı passiv tolerantlıq göstərir. [3]. Belə ki, daha çox tibbi modellə yanaşma üstünlük təşkil edir. Odur ki, inküziv təhsil və cəmiyyətin qurulmasından danışarkən ilk olaraq yanaşmaların dəyişdirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Müasir cəmiyyət isə hər kəsə sosial yanaşmanın doğruluğunu ortaya çıxarmışdır. Sosial yanaşma şəxsin əlilliyini deyil, müsbət tərəflərini görməyi, ona istinad etməyi və cəmiyyətin hər bir üzvünün hüquqlarına hörmət etməyi tələb edir. Təhsildə sosial yanaşma isə şagirdin öyrənə bilməməsinin, məktəbə gələ bilməməsinin səbəblərini təhsil sitemində, kurikulumlarda, fiziki və psixoloji mühitin düzgün qurulmamasında axtarmağı tələb edir.

İkinci olaraq inküziv təhsilin qurulması bu sahədə kadr hazırlığına diqqət yetirməyi tələb edir. Çünki təhsil prosesinin hərəkətverici qüvvəsi olan müəllim mütləq inküziv dəyərlər, anlayışlar və bacarıqlar baxımından hazırlıqlı olmalıdır. Bütün uşaqların məktəbə gələ bilməsi hələ inküziv təhsilin uğurla qurulmasından xəbər vermir. Təhsilin davamlılığını təmin etmək üçün müəllim sinifdə düzgün fiziki, psixoloji və öyrədici mühit yaratmalıdır. Təbii ki, məktəb rəhbərliyinin də bu sahədə həm maarifləndirici, həm də idarəedici rolu böyükdür. Hazırda bununla bağlı ölkədə müxtəlif qrant və dövlət səviyyəli layihələr həyata keçirilir.

Üçüncü olaraq inküziv təhsilin qurulması bütün maraqlı tərəflərin əməkdaşlıq etməsini tələb edir. Maraqlı tərəflər dedikdə, məktəb, valideyn, dövlət qurumlarının birgə fəaliyyəti nəzərdə tutulur. Belə ki, valideyn və cəmiyyətin birgə fəaliyyəti təhsil üçün və əlilliyi olan uşaqlar üçün xüsusilə vacibdir. Valideynlər və məktəblər arasındakı müsbət ünsiyyət uşaqların münasibətlərini və təhsildə nailiyyətlərini artırır. Ailələrin məktəblərlə işləmələri üçün ilk addımda valideynlər və sosial tərəfdaşlar bir-birinə qarşılıqlı, hörmət etdiklərini hiss etdirməlidirlər. Ailələrin və icmaların inküziv təhsili dəstəklənməsinə cəlb edilməsi bütün tərəflərin fərqli yanaşmalarının vəhdət halında tətbiqini təmin edir, beləliklə həm cəmiyyətə, həm də təhsilə inteqrasiya məsələsində effektivlik artır. Xüsusilə ilk illərdə ailənin iştirakı həm sinifdə, həm də sinifdən xaric təhsilin keyfiyyətinin artırılmasında vacib bir prinsipidir. Bu prinsipin yerinə yetirilməsi üçün xarici ölkələrin təcrübəsində ailə, məktəb və ictimaiyyətin inküziv təhsillə bağlı əməkdaşlığını təmin etmək məqsədilə “Uşaq və ailə dəstək planı” tətbiq olunur. Planın tərtibi zamanı hər

üç tərəf uşağın müsbət tərəflərinin ortaya çıxarılması, gələcək inkişafı, qısamüddətli və uzunmüddətli hədəflərin müəyyən edilməsi kimi mühüm problemlər həll olunur. Uşağın dərsdənkənər vaxtlarda olan fəaliyyətinin idarə edilməsi və zəruri dəstəyin göstərilməsi üçün planın tərtib olunarkən icmanın da iştirakı mühüm tələblərdəndir. Məktəb rəhbərliyi, psixoloq və digər müəllimlərin əməkdaşlığı isə hədəflərin düzgün müəyyən edilməsi üçün mühüm şərtidir. Bu tip planların ölkəmizdə də tətbiqi mühüm nəticələr verə bilər.

Bütün təşkilatı və hüquqi işlərin həll olunması zamanı diqqət yetirilməlidir ki, cəmiyyətə integrasiyada mühüm olan odur ki, uşaq hiss etsin ki, o da cəmiyyətin bərabərhüquqlu üzvüdür, onun da fikirlərinə hörmətlə yanaşılır. [4]. Yalnız bu halda hər kəsin təhsilə və cəmiyyətə davamlı integrasiyasını təmin edə bilərik.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. 2018–2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə dövlət proqramı. Bakı şəhəri, 14 dekabr 2017-ci il, № 3498.
2. Буре Р.С., Островская Л.Ф. Воспитатель и дети. М., 2001. 174 с. 3. Банч Г. 10. ключевых пунктов успешной инклюзии / Г. Банч; пер.
3. Inklüziv siniflərdə təlimin təşkili. TPIİ. Bakı: 2018.
4. <https://socialcapital.wordpress.com/2007/07/30/community>